

Bogdándi, Zsolt

Însemnările protonotarilor și procedura judiciară a Tablei Princiare în a doua jumătate a secolului al 16-lea

Cuvinte cheie: sistemul juridic, Principatul Transilvaniei, scrisori de judecată, signatura, protonotari

Cei interesați de sistemul juridic și procedura judiciară din Transilvania premodernă au la îndemână izvoare destul de limitate pentru a ajunge la concluzii privind caracteristicile acestei perioade. Pentru a înțelege modul în care funcționau așa-numitele înalte curți de judecată este necesar ca pe lângă studierea documentelor emise de aceste foruri și parcurgerea volumelor de stilionare să ne orientăm și asupra diferitelor însemnări ale protonotarilor tablei princiare aflate pe versoul documentelor. Principalul scop al acestui articol este să prezinte și să analizeze aceste însemnări (signaturae) pe baza cărora putem parcurge etapele proceselor. Studiind aceste însemnări am ajuns la concluzia că în a doua jumătate a secolului 16 nu se alcătuiau protocoale sau registre în cazul proceselor discutate în fața Tablei Princiare dar etapele procedurale erau consemnate pe versoul documentelor și pe baza acestor însemnări se emiteau scrisorile de judecată.

Demeter, Gábor – Mikle, György

Diferențe regionale în Transilvania pe baza datelor conscripției din 1750

Cuvinte cheie: Transilvania, demografie, națiuni politice, regiuni, epoca modernă

Studiul își propune o descriere și o analiză a diferențelor teritoriale din Transilvania la mijlocul sec. al 18-lea, înainte de implementarea noului sistem de impozitare. Pe baza analizei critice a conscripției din 1750, mai mult de 1500 de localități au fost clasificate în grupe pe baza caracteristicilor similare. Analiza acestor grupuri facilitează identificarea unor caracteristici spațiale (răsfirate sau concentrate) precum și punctarea caracterelor specifice ale grupelor create. Deși în cercetarea istorică această metodă este rareori folosită în special în cazul datelor mai vechi din cauza problemelor care pot apărea am încercat să exploatăm avantajele studiind următoarele fenomene: (1) dacă spațiul ocupat de aceste grupuri coincide cu locația celor trei națiuni politice (+românii), sau nu (în cazul din urmă diferențele socio-economice n-au fost atât de pregnante încât să creeze diferențe majore); (2) pe baza valorilor medii a indicatorilor socio-economici s-au conturat diferențele de dezvoltare între grupuri precum și similitudinile și diferențele; (3) spațiul ocupat de aceste grupuri facilitează comparația subregiunilor generate cu hotarele administrative existente sau cu regiunile etnografice.

Erdős, Zoltán

Catalogul păcatelor și programă politică în predicile lui Mihály Báthori

Cuvinte cheie: Principatul Transilvaniei, predici, predicat al curții, discurs politic

Scopul esențial al cataloagelor de păcate protestante din secolele XVI-XVII era de a îndemna ascultătorii predicilor și cititorii rugăciunilor la înnoire morală și, astfel, de a conduce la eliberarea de pedeapsa lui Dumnezeu. Unul dintre cele mai sofisticate asemenea cataloage se găsește în predicile lui Mihály Báthori, predicatorul curții lui Ferenc Rhédey, ținute în ianuarie 1658 și tipărite șase ani mai târziu.

Acest studiu propune să prezinte aceste predici într-o nouă lumină și să le interpreteze ca parte a discursului politic din timpul crizei din 1657-1662 din Transilvania. În acest context, pare să fie clar că scopul principal al lui Báthori nu a fost doar acela de a îndemna la înnoirea morală a națiunii: el a articulat și un program politic de mare actualitate. El a pledat pentru domnia prințului nou ales, Ferenc Rhédey, și împotriva lui György Rákóczi al II-lea; și a definit renașterea morală ca pe un act politic unic, susținerea „prințului pios”.

Jakó, Klára

Noi date privind moartea și înmormântarea la Alba Iulia a principelui István Bocskay

Cuvinte cheie: Principatul Transilvaniei, ediție de izvoare, principii, înmormântare princiară, István Bocskay

Autoarea studiului edită texte despre perioada dintre moartea și înmormântarea principelui István Bocskay dintr-un volum de miscellanei scris la începutul secolului al XVII-lea, prezentând și contextul istoric în care acestea au fost create. Aceste izvoare contribuie la completarea cunoștințelor noastre existente referitoare la evenimentele acestor aproape două luni (ianuarie, februarie 1607). Scrisorile trimise la Constantinopol de către domnii testamentari și stările transilvănene prin care se anunță moartea principelui, aruncă mai multă lumină asupra aspectelor luptei pentru putere din Transilvania, referindu-se îndeosebi la politica față de Poarta Otomană. Confesiunea ironică scrisă în numele cancelarului Mihály Káthay, care a fost măcelărit, încearcă să demonstreze vinovăția acestuia. Descrierea înmormântării din 22 februarie 1607 a lui István Bocskay la Alba Iulia – cea mai amănunțită păstrată până acum – este o nouă completare la cercetările privind istoria reprezentării și a ceremoniilor privind înmormântările principilor transilvăneni.

Mátyás-Rausch Petra

„Înainte de aceasta domnul Mihali Lazar l-a înfiat pe domnul Farkas Deli” – Farkas Deli și minele din Abrud

Cuvinte cheie: Principatul Transilvaniei, funcționar al trezoreriei, minerit, adopție, testament

Acest articol analizează motivațiile unui funcționar al trezoreriei - Farkas Deli - de a se face adoptat de propriul său iobag. Ar putea exista mai multe motive care să justifice acest lucru, chiar și în cazul unui iobag precum Mihály Lázár, cum ar fi: proprietățile sale minerale sau privilegiul de a dispune liber, în calitate de cetățean al Abrudului, despre minele sale și alte proprietăți în testamentul său, chiar dacă cu anumite restricții. Viața lui Mihály Lázár reprezintă o dovadă a faptului că pe teritoriul Principatului Transilvaniei mineritul oferea unele oportunități de avansare socială și economică nu doar pentru grupurile sociale privilegiate, ci și pentru iobagi.

Murádin, Jenő

Societatea de Arte din Transilvania (1899–1904)

Cuvinte cheie: Transilvania, Cluj, istoria artelor, organizații artistice, expoziții

Acest studiu descrie înființarea și funcționarea Societății de Arte din Transilvania (1899-1904), subliniind angajamentul organizației pentru reprezentarea intereselor artiștilor care trăiau în mediul rural și contactele sale cu forurile prestigioase ale vieții artistice maghiare. Organizația a fost fondată de un pictor clujean, Róbert Peielle, care a folosit ca exemplu de urmat experiențele sale de la Academia din München și în tabăra de artă din Dachau, în apropiere de capitala bavareză.

Statutul asociației a fost aprobat de Gyula Wlassics, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, care a alocat o sumă importantă de bani și a trimis picturi la Cluj-Napoca pentru a sprijini inițiativa din provincie. Expoziția de debut a societății a avut loc la 12 octombrie 1902, la inaugurarea statuii Matia Corvin a lui Fadrusz, cu participarea pictorilor de la Galeria de Artă din Budapesta. Expoziția a avut loc în Sala de Patinaj din Cluj Napoca, care a fost remodelată de arhitectul Lajos Pákei cu un acoperiș de sticlă cu iluminat superior pe cheltuiala Societății. Această aripă de la etaj a devenit locul de desfășurare a numeroase expoziții, iar în 1925 a fost deschisă aici prima Școală Superioară de Arte din Transilvania.

Societatea de Arte din Transilvania a încetat să funcționeze după câțiva ani din cauza lipsei de fonduri și a slabei mobilizări sociale, dar a rămas un exemplu de inițiativă de auto-organizare pentru artiștii din provincie.

Rácz Balázs Viktor

Locul și rolul examinării în cadrul procedurilor penale din Transilvania

Cuvinte cheie: examinare / inquisitio malefactorum - procedură penală - comitate - sedes filialis - liber baronatus

Deși mai mulți cercetători s-au ocupat deja de instituția așa-numitei inquisitio malefactorum, lipsa de cunoștințe sistematice și sursele limitate indică inevitabilitatea unui studiu, care să se concentreze asupra acestei instituții. În această lucrare, după ce voi prezenta procedura în sine, voi încerca să ofer o definiție adecvată și să delimitez limitele jurisdicției examinării, precum și să abordez aspecte controversate, cum ar fi persoanele care au desfășurat procedura, dar și locul și timpul în care aceasta a avut loc. În concluzie, putem afirma că inquisitio malefactorum este, de fapt, o formă de procedură penală inchizitorială, care a funcționat în paralel cu sedes iudicariae în secolul al XVII-lea și nu a fost deloc o procedură pregătitoare a acestora, așa cum a presupus literatura de specialitate în trecut.

Szász, Anikó

Scrierea și eliberarea documentelor în târgurile din șapte comitate transilvănene (1540–1600)

Cuvinte cheie: târguri, protocoale, privilegii, documente, notar, sigiliu

Printre atribuțiile magistraților din târgurile din șapte comitate transilvănene (Cluj, Turda, Dăbâca, Solnocul Interior, Alba, Târnava, Hunedoara), înregistrarea protocoalelor, eliberarea documentelor și a scrisorilor proprii au ocupat un loc foarte important. Cel mai mare impediment al cercetării este faptul că marea majoritate a arhivelor târgurilor transilvănene s-a distrus și doar o mică parte din resurse arhivistice a supraviețuit. Aceste documente și protocoale au fost întocmite în cursul activităților judiciare, administrative și economice (imobiliare, financiare) ale magistraților.

W. Kovács András

Activitatea judecătorească a vicevoievozilor transilvăneni la Sântimbru în calitate de comiți ai comitatului Alba

Cuvinte cheie: Transilvania, vicevoievozi, activități judecătorești, scaun de judecată comitatens, comitatul Alba

De la începutul secolului al XIV-lea și până în prima treime a secolului al XV-lea, vicevoievozii transilvăneni, în calitate de locțiitori ai voievozilor Transilvaniei, desfășurau activități judecătorești la Sântimbru, în comitatul Alba, la octavele (a opta zi) celor mai importante sărbători religioase. În această calitate, judecățile lor făceau parte din sistemul de judecată voievodal. În aceeași perioadă, vicevoievozii dețineau și funcția de comite al comitatului Alba și, împreună cu cei doi juzi nobiliari ai comitatului, țineau și un scaun de judecată pentru nobilimea din comitatul respectiv (*sedes iudiciaria*, adică *sedria*), în mod similar, în a opta zi a sărbătorilor ecleziastice. Cele două scaune de judecată se țineau cu siguranță în același timp, iar documentele emise de vicevoievozi în calitate lor de comiți includeau uneori măsuri care intrau sub jurisdicția vicevoievodală. Între 1431 și 1440, tribunalul vicevoievodal s-a ținut alternativ, la Sântimbru și la Turda, dar după 1440, Sântimbrul a fost abandonat ca loc de desfășurare a scaunului vicevoievodal. Deoarece vicevoievozii nu mai judecau la Sântimbru, ei au încetat să mai fie și comiții comitatului Alba (din acel moment, voievodul numea un comite la conducerea comitatului). Cu toate acestea, scaunul de judecată al comitatului Alba a continuat să își țină ședințele în a opta zi a sărbătorilor religioase, spre deosebire de celelalte comitate transilvănene, ale căror foruri de judecată se întruneau o dată la două sau trei săptămâni, în aceeași zi a săptămânii.